

Пра вяртанне ў 1938 г. парэшткаў караля Станіслава Аўгуста Панятоўскага з Ленінграда¹

**Ціхае вяртанне парэшткаў караля
Станіслава Аўгуста ў родны край.**

Варшава

У выніку прыязнай дамовы з савецкім урадам у справе рэпатрыяцыі парэшткаў караля Станіслава Аўгуста, некалькі дзён таму яны былі перавезены з Ленінграда ў наш край. Труна з парэшткамі караля будзе спачываць у тым месцы, дзе ён нарадзіўся, у гістарычным касцёле ў Воўчыне (Воўчын, мястэчка на рацэ Пульва ў Палескім ваяводстве Берасцейскага павета).

Slowo. 1938. № 206.

Нечакана і ціха з Ленінграда ў Польшчу прывезлі парэшткі апошняга караля Станіслава Аўгуста Панятоўскага. Сенсацыяй ёсць факт, што парэшткі караля прывезлі нібыта 2 тыдні таму, але пра гэта да сёння нічога не было вядома. Здзіўленне стала яшчэ большым, калі некалькі тыдняў таму разышліся весткі пра намер прывезці труну з каралеўскімі парэшткамі, а пасля з'явілася аспрэчванне гэтай інфармацыі, было заяўлена, што парэшткі караля застануцца ў касцёле св. Кацярыны ў Ленінградзе. Аднак хутка пасля гэтай заявы труна была перададзена Польшчы.

Улады Стаўпецкага павета не ведалі, не рыхтаваліся і не мелі ніякага загаду. Таму былі вымушаны па тэлефоне звярнуцца да кіраўніцтва Наваградскага ваяводства з пытаннем, што рабіць з транспартам з Ленінграда. Наваградак у сваю чаргу запытаў Варшаву, і цэнтральныя ўлады загадалі перавезці парэшткі караля ў Берасце, адкуль яны мелі быць перададзены ў сямейны маёнтак Панятоўскіх Воўчын, што за 20 км ад Берасця. Таксама і без усялякіх цырымоній адбудзецца і пахаванне труны караля ў крыпце нядаўна адноўленага касцёла ў Воўчыне.

А зараз раскажам, як адбылося вяртанне труны.

На станцыю Стоўбцы з Саветаў прыйшоў запланаваны таварны вагон са скрыняй, у якой месцілася дубовая і цынкавая труна з парэшткамі Станіслава Аўгуста. Савецкія ўлады даставілі труну з каралеўскімі парэшткамі на памежную станцыю Стоўбцы і звяр-

нуліся да мясцовых польскіх уладаў, каб тыя прынялі труну. Савецкія чыгуначнікі перадалі вагон польскім чыгуначнікам з кароткім суправажальным лістом, у якім пра груз было толькі пазначана, што гэта "парэшткі".

Парэшткі караля ў напаўразбураным і абрабаваным касцёле св. Кацярыны знаходзіліся ў страшэннай бядзе. Некалі забальзамаваны труп цалкам спарохнеў, бо рукі грабежнікаў у дні рэвалюцыі адчынялі вёчка труны ў пошуках каштоўнасцяў. Тады з падгалоўя труны забралі срэбную, масіўную і добра пазалочаную карону, але неўзабаве зладзеяў знайшла і "абясшкодзіла" "чрезвычайка", пасля чаго карону зноў паклалі ў разбітую труну.

Толькі пазней некалькі чалавек, якім удалося патрапіць у крыпту пад касцёлам св. Кацярыны, трошкі ўпарадкавалі труну. Яны казалі, што цела і косці цалкам спарохнелі, а найлепей захаваліся толькі каралеўскія кармазынавабыя шаты, а таксама кутая са срэбра і пазалочаная карона каля галавы. Каля труны стаялі дзве невялікія бляшанкі - у адной было сэрца, а ў другой вантробы караля, выдаленыя падчас бальзамавання.

У сутарэннях таго ж касцёла знаходзілася малая труна з парэшткамі караля Станіслава Ляшчынскага, якая тады ж была перавезеная ў Польшчу. Яе патаемна забраў і вывез былы кусташ Пецябургскага Эрмітажа с. п. Мікалай Пятроўскі, але вывезці вялікую труну з парэшткамі Станіслава Аўгуста ў той час было немагчыма.

Slowo. 1938. № 208.

Юзаф Мацкевіч

**Чыноўнік забараняе маліцца за караля, ці
Таямніца 14-й ліпеньскай ночы ў Воўчыне**

"Справа караля"

На гэты раз я фатальна спазніўся. Усе газеты ўжо шырока напісалі пра месца, дзе пахавана цела апошняга караля Станіслава Аўгуста. Гэтым скарысталіся нешматлікія таксісты ў Берасці, бо сюды ехалі

¹ Прэса пра ніжэйапісаныя падзеі. *Л.Л.*

карэспандэнты з варшаўскай, познаньскай і кракаўскай прэсы. Колькі іх было ў суботу, нядзелю! ... А я прыехаў толькі ў панядзелак. Ксёндз Чышэвіч кажа, што я ўжо пяты. "Што ж зробіш", - кажу я і хутка выціраю пот.

І ўсё ж я бяру таксоўку і еду. У твар дзьме пякучы вецер. Такі не асвятляе і не прастуджае. Ён толькі абдае цяплом. У цеплыні ледзь хістаюцца каласы ячменю і аўсу. Ляжаць скошаныя снапы жыта. Застыгла трава. Жанчыны прыкладаюць да вачэй руку з сярпом. Мужчыны выпроставаюць шыі і глядзяць на аўтамабіль. Коні лянуюцца яго баяцца.

- Спадар, пэўна па справе караля? - перарывае манатоннасць летняга поўдня голас шафёра. Прыемная гэта "таямніца", усе пра яе ведаюць.

Праз 206 гадоў

Спякотны поўдзень. Калі матор на хвіліну перастае гусці, гудуць казуркі. Лета ў самым разгары, усё, як на курорце, заліта сонцам.

- Лета, ляціць, лячу, гады ... Колькі ж гадоў мінула з дня нараджэння апошняга караля? ... Дзвесце шэсць. Навокал пасевы пшаніцы. Ці шмат што змянілася за гэты час? Аўтамабіль, вядома ж, але што яшчэ? Можна толькі тут было больш лесу.

За Высокім Літоўскім шырокі тракт з глыбокімі каляінамі ў пяску. Ля сажалкі мыноць агуркі, а ў млыне мелюць муку, і сяляне ляніва сядзяць, закалыханыя грукатам млына.

Старая каплічка на раздарожжы памятае нябожчыка-караля ... Воўчын.

У гэты час вёска цалкам зялёная. Бялеюць толькі часткі хатак, абмытыя дажджом ужо пасля загаду сп. прэм'ера. У колеры толькі кветкі мальваў, півонь і сланечнікі перад нешматлікімі дамамі, якія стаяць купамі. Над дарогай на Воўчын навісаюць вялізныя дрэвы, як раней яны нависалі над карэтамі з гербамі. Я раптоўна выязджаю на пераважна зарослы травой малы пляцк, і ў вочы кідаецца чароўны від:

Барока сярод каштанаў

Касцёл. Не буду паўтараць, хто яго будаваў, што гэта аналаг рымскай Санта-Марыі-Маджорэ², што барока, што ... і г. д. пра гэта ўжо пісалі амаль што ўсе выданні, запазычыўшы інфармацыю з "Геаграфічнага слоўніка"³, як, напрыклад, учора "Варшаўскі Кур'ер". Касцёл, аднак, пакідае чудаўнае і ў той жа

час дваістае ўражанне. Не ведаю, што больш кідаецца ў вочы ў гэтай вытанчанай барочнай ратондзе: яе найпрыгажэйшая архітэктура ці яе сучасная жаклівая занядбанасць.

Вакол касцёла высокі мур, а дакладней яго руіны. Брамы, з якіх дзве перароблены і адна дабудавана рускімі, якія ў 1866 г. забралі касцёл пад царкву. У гэтай апошняй ляжыць смецце, паламаныя жэрды, усялякае лам'ё, тынк, друз. Цэгла выпадае з мура на траву, якая яе сарамліва хавае. Касцёл атачаюць прыгожыя каштаны. Яны настолькі старыя, што разламалі мур яшчэ ў 1821 г. Але іх лісце дзіўным чынам гарманіруе з касцельнымі сценамі і барочнымі карнізамі, а сонца ходзіць вакол ратонды і адкідвае тонкія цені гэтага лісця. І калі пачынае хавацца, асвятляе толькі сярэднюю вежачку з нерухомымі тарчамі гадзіннікаў і лікамі чатырох евангелістаў.

Сапраўды не ведаю, ці выпадае лічыць гэты касцёл проста творама мастацтва ці сапраўдным мастацкім шэдэўрам.

Сучасная трагедыя касцёла і караля

Аднак, пакуль гэта сведчыць толькі пра набабелеа і красамоўна пра наша да яго стаўленне.

Вось так, спадарства! У нашай вёсцы, дзе па загадзе прэм'ера эстэтызаваць Польшчу фарбуюць вапнай круглае бявенне хат, дзе вапнай мажуць жэрды загарадзяў і нішчаць жывыя платы, дзе ад "эстэтычнага" выгляду згінаецца нават лісце лапухоў, і кроплямі вапны плачуць дзікія ружы пры плоце - стаіць касцёл бацькі караля, запэцканы плямамі ад дажджу, з патрапанымі карнізамі і пабітай тынкоўкай. Свеціць голымі цаглінамі, паламанымі вугламі. Яго ўсходняя сцяна пасля бітвы паміж войскамі дзяржаў, якія ў свой час падзялілі наш край, пабітая кулямі карабінаў і кулямётаў, і кулі ў ёй сядзяць, як брыдкае рабацінне. Касцёл амаль што ў руінах ... і адначасова пад абаронай дзяржаўнага кансерватара.

Нехта з гэтых чыноўнікаў настолькі не меў розуму, што прапанаваў высечы каштаны, якія прапаламалі мур яшчэ ў 1821 г. Але цёмныя, брудныя, неахайныя тутэйшыя людзі, якія не ўжываюць мыла, не дапусцілі гэтага варварства.

А зараз апошняга з нашых манархаў, апошняга караля і вялікага князя, караля-эстэта, караля-мецэната, караля-мастака, патаемна, пад аховай паліцыі, уначы прывезлі ў гэтую вёску, у гэтыя руіны і дзяржаўны кансерватар забараніў ксяндзу публічна маліцца

² Здаецца, у гэтым Юзаф Мацкевіч памыляецца, бо Санта-Марыя-Маджорэ (італ.: Basilica di S. Maria Maggiore) - адна з чатырох галоўных базілік Рыма, мае зусім іншы выгляд. - Л. Л.

³ Wolczyn // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Tom VIII. Warszawa, 1887. S. 865-867. - Л. Л.

да Пана Бога за яго душу.

- Што гэта?! Чаму гэта?! - Пытаюцца ў мяне чытачы, якія тут пабывалі, але я не магу адказаць на пытанне, "чаму так было" і таму хаця б паспрабую расказаць, "як гэта было".

Цішыня і нэндза атачаюць парэшткі

Спачатку я пайшоў па слядах журналістаў, але гэта нічога не дало, бо я сустрэў цішыню, якой я тут пасля нядаўняга розгаласу не надта і чакаў. У гэты гарачы поўдзень спалі нават дрэвы. Я ўвайшоў у касцельны двор па сакавітай траве праз руіны старой брамы. Касцёл стаяў таямнічы і зачынены. У каштанах спявала івалга, а на траве ляжаў рабочы, які правай рукой нацягваў, як ветразь, грубую кашулю на грудзях, а левай шукаў у ёй вошы. З-за прыроджанай ляюты ён не хацеў устаць, каб лацвей лавіць вошы ці пагаварыць са мной. Я паціснуў плячыма - за дзесяць крокаў ад яго, за сцяной касцёла, ляжыць кароль - і пайшоў далей. Побач знаходзіліся дзве магілы з каменным надмагіллем:

"Священник Киприан Иванович Павлович, умерший 4 августа 1886 г. и жена его Фёкла Васильевна."

Я зірнуў на разбураныя вайной сцены і праз галоўны ўваход, яшчэ ў цяні каштанаў, выйшаў за агароджу шукаць пробашча.

Праз дзірку ад ключа

Са мной адбылося тое самае, што і з іншымі: знаёмства з сімпатычным пробашчам, які разводзіць рукамі і хаваецца за таямніцай. Вырваць з яго словы пра гэтую цікавую справу немагчыма. Ён паказаў мне архіў і шмат дакументаў часоў Паўла I. Каралеўская метрыка. Ён адчыніў касцёл і паказаў яго знутры. Няпраўда, аднак, тое, што пісаў "Варшаўскі кур'ер", быццам пробашч мае ключы ад капліцы, дзе знаходзіцца каралеўскія парэшткі. Гэты ключ (адзіны) знаходзіцца ў будынку ваяводства ў Берасці.

Ззірнуў я і ў цяпер знакамітую замочную шчыліну.

Нарэшце, я паспрабаваў спытаць ў шаноўнага ксяндза, што ён сам думае аб прычынах гэтай незвычайнай таямніцы? Спачатку ён проста развёў рукамі ...

- Хіба ... насамрэч, ніхто не ведае, чаму. Можа, нашы ўлады баяцца наплыву цікаўных, якім не хочучь паказаць сумны стан касцёла, руіны, дзе ляжыць кароль ... Перш, чым іх адрамантуюць ...

Я пачаў шукаць. Шукаць у Берасці ў самых розных сферах: і духоўных, і свецкіх. Часам чалавека можна сустрэць, калі зойдзеш на вакзал або на пошту

... І калі параўнаць розныя пагалоскі і размовы з тым, што я чуў на месцы, у Воўчыне, - варушацца валасы на галаве.

Якая сучасная камедыя del arte (камедыя масак - Л. Л.) над парэшткамі караля - аматара мастацтва!

Таварны вагон у Берасці

"Таямніца" з'явілася раней - 9 ліпеня на вакзал у Берэсці прыбыў звычайны таварны вагон. Быў запламбаваны. Аднак, адкуль стала вядома, што ў ім? Што менавіта труна з парэшткамі караля Станіслава? Справа ў тым, што ўжо тады шапталіся пра пячатку "польскага консула ў Ленінградзе" на труне ...

Вагон на рэйках стаіць 4 дні. 10-га ў Воўчыне з'яўляецца незвычайная каманда: кіраўнік ваяводскага будаўнічага аддзела ў Берасці інжынер Папескі з рабочымі. Ва ўсіх іх таямнічыя міны.

Жалезабетон і жалезныя кратаы

На ўваходзе ў воўчынскі касцёл кідаюцца ў вочы дзве капліцы (хутчэй, рызаліты - Л. Л.) - справа і злева. Яны ідэнтычныя - тры метры ў шырыню і даўжыню. З кожнай з іх наверх вядуць вітыя лесвіцы, да так званай ложы, у якіх калісьці слухалі набажэнства дастойнікі. Левая крыпта называлася каралеўскай, і ложа над ёй таксама каралеўская. У яе спяшаецца сп. інжынер. Замураваць дзверы наверх, у ложу! Але чым ... жалезабетонам! Назаўсёды, каб ніхто ў жыцці і ніякая сіла не магла туды ўвайсці.

Потым павярхоўны рамонт і ўнутранае абнаўленне. Нашто ўзмацняць скляпенне крыпты пад капліцай? Менавіта ў сярэдзіне падлогі маецца шырокі праём, які вядзе ў падземную крыпту, яго па-хуткаму прыкрылі дошкамі. Ніхто не ведае, навошта гэта робіцца. Нібыта, ніхто.

Потым прывозяць жалезныя кратаы. Моцных дзвярных замкоў недастаткова. Кратаы патрэбны, каб ізаляваць ад нефа касцёла. Потым дзверы зачыняюцца і ...

Праца вядзецца ліхаманкава, і праз 4 дні ўсё гатова.

Труна важыць 600 кілаграмаў

Вечар 14 ліпеня, перад заходам сонца. На Берэсцейскі вакзал прыязджае грузавік Дырэкцыі пошты. Быў яшчэ і лімузін. Шэсць ахоўнікаў Дырэкцыі пошты ўвайшлі ў вагон. Там стаіць вялікая дубовая скрыня ў форме труны. Абвязана шнурамі і мае 2 пячаткі. У гэтай вонкавай труне знаходзіцца яшчэ дзве труны, адна з іх металічная. Агульная вага 600 кг. Акрамя вялікай труны, ёсць малая, але таксама дубовая

скрыня круглай формы. Невядома, ці гэта урна з сэрцам, ці з вантробамі, ці ў яе адразу ўпакаваны дзве урны, бо ў касцёле св. Кацярыны былі дзве.

Першым - паштовы грузавік

Пунктуальна, а 9-й гадзіне вечара 14 ліпеня, гэты дзіўны кандукт выпраўляецца ў дарогу. Паперадзе едзе паштовы грузавік, а за ім ваяводскі лімузін.

Надыходзіць ноч.

За паўгадзіны да поўначы аўтамабілі, крадучыся, пад'ехалі да касцёла ў Воўчыне. Але не з фронту. Яны заезджаюць убок паміж сцяной касцёла і агароджай плябаніі, некалі палацавым паркам. Пад покрывам каштанаў і клёнаў, якія былі пасаджаны рукамі французскага садоўніка, пад полагам лісця - зусім цёмна і ціха.

Крымінальная дапамога

Прысутнічаюць ксёндз-пробашч, войт, кансерватар з Любліна, інжынер Папескі і рознае спадарства, пра якое немагчыма даведацца з-за высокага рангу. Аднак, калі б мне казалі, што ваявода меў чорную маску на твары, а дзяржаўны кансерватар апрануў чорнае даміно, а ў руцэ трымаў шпагу, я б зусім не здзівіўся. Цырымонія перанясення парэшткаў апошняга караля часткова была сярэдневечнай таямніцай, а часткова горкім гратэскам. А на вежы вухалі совы і выклікалі дрыжыкі ў прысутных.

Ніякай паліцыі! Каб не звярнуць увагу. Ад плошчы перад галоўным уваходам у касцёл стаялі толькі два "ціхары" з берасцейскай крымінальнай паліцыі.

Ганаровая варта каралеўскіх парэшткаў!

Труну перацягнулі цераз мур

Цяпер наступіла чарга цягнуць труну. 600 кілаграмаў. Кожны з 6 паштовых ахоўнікаў меў па 100 на плечы. Аказваецца, труна з-за сваіх памераў не можа ўвайсці праз вузкую браму. Тады яе цягнуць цераз верх мура. Адзін са спадарства падскочыў на дапамогу ахоўнікам.

Калі труну ўнеслі ў капліцу, аказалася, што першапачатковы план пакінуць яе ў падземнай крыпце не можа быць здзейснены. Праз дзірку ў падлозе яна не праходзіць. Таму ўніз апусцілі толькі урну з сэрцам, а труна засталася наверху - у тым жа выглядзе, у якім была дагэтага: абвязаная шнурамі і апячатаная. Потым замкнулі краты, потым дзверы і забралі ключ.

Узыходзіць сонца. Яны яшчэ ў касцёле. Толькі каля 5-й раніцы схавалі труну Станіслава Аўгуста, і

абодва аўтамабілі паехалі. На рынкавай плошчы Высокага Літоўскага паліцыянт выпягваецца перад лімузінам, як перад самім каралём.

Канец.

Байка і рэчаіснасць

Менш за ўсіх пра падзеі ведаюць ваколільныя сяляне, яны спрацаваныя, і ў галаве ў іх толькі грошы. Ах, золата. Быць багатым, як кароль! Байка. Яны толькі шэпчуцца паміж сабой, што ў Воўчынскі касцёл прывезлі і схавалі залатую булаву і вялікую карону з чыстага золата. Таму жалезабетон, таму ўначы, таму і таямніца - каб ніхто не скраў.

Але пра караля ўжо ведае ўся Рэч Паспалітая. Але я ўсё ж не ўпэўнены - ці так адбываліся падзеі, бо як я ўжо напісаў вышэй, кс.-пробашч Чышэвіч не пажадаў расказаць што-небудзь, але вось гэта я пачуў ад пэўнага чалавека, якому ён неабачліва даверыўся, што была гэтая размова:

- Ці магу я адслужыць набажэнства за душу манарха Станіслава Аўгуста? - спытаў ксёндз.

- Ні ў якім разе! - адказаў чыноўнік.

Што гэта ўсё можа значыць, пытаюцца людзі адзін у аднаго? І ніхто не ведае прычыны несамавітай таямніцы. Магчыма, нехта, хто быў яе першапачатковым ініцыятарам, нарэшце загаворыць? Бо нейкая нясмачная і незразумелая гэта гісторыя.

J. M. [Jozef Mackiewicz] Urzadnik zabrania modlow za Krola, czyli tajemnica 14-tej nocy lipcowej w Wolczynie // Slowo. 1938. № 211.

Столь можа абрынуцца на саркафаг!

Воўчын

На жаль, сёння да любой справы трэба падыходзіць з разуменнем, што нам пагражае вайна. І мы павінны ўвесь час нагадваць сабе, што ўсё, што мае нейкае дачыненне да нашай боегатоўнасці, павінна рабіцца без усялякіх абмеркаванняў. [...]

Аднак, на жаль, пэўныя людзі, адказныя за ўнутраныя дробязныя праблемы, спрабуюць выкарыстаць напружанне сучаснага моманту, каб схавалі ад усякай крытыкі і кантролю з боку грамадства. [...] Што ж, мы хацелі б папярэдзіць гэтых спадароў, што кожны дзень і пры любой сітуацыі ў свеце мы сутыкаемся з пытаннямі першачарговага і другаснага значэння, і таму газета будзе пісаць пра памылкі.

І ў ніжэйпрыведзеным артыкуле ёсць нешта не палітычнае і не стратэгічнае, бо размова пойдзе пра хібы ў культуры, якія павінны хваляваць кожнага грамадзяніна, размова пойдзе пра парэшткі апошняга

караля нашай Найяснейшай Рэчы Паспалітай. [...]

Памятаем, што вакол гэтага дзіўнага пахавання і выбару месца для вечнага спачыну каралеўскага праху, адбывалася сапраўдная бура і разам з ёй гарачая, але і прафесійная палеміка. Газета "Ведамасці Літэрацкія" на сваіх старонках друкавала вельмі цікавую анкету-апытанне, у якой узяло ўдзел шмат людзей з літаратурных і мастацкіх колаў. Апытанне цягнулася доўгі час. Калі-нікалі, яно запаўняла літаральна ўсе газетныя калонкі. Людзі пісалі, пісалі, пісалі ... пакуль раптам не спыніліся. Наколькі я ведаю, гэтая ж газета, якая паставіла фундаментальнае пытанне: "Дзе маюць быць пахаваны парэшткі караля", не зрабіла падсумавання вынікаў анкеты-апытання. Эксперты выказваліся на карысць Варшавы, значна большая частка на карысць Вавеля ў Кракаве і менш за ўсё на карысць Воўчына.

Потым усё сціхла, і парэшткі Станіслава Аўгуста паля вяртання засталіся ў Воўчыне. Думкі так званых кампетэнтных у гэтай тэме асобаў не ўдастоіліся, як гэта часта бывае, ніякай увагі. Грамадская думка была папросту праігнаравана.

Але зараз не тое нас хвалюе, не тое, што мы ў "Слове" галасавалі "за Вавель", за іншае месца вечнага спачыну нашага апошняга караля. Мы прапускаем гэтую эстэтычна-культурна-гістарычную спрэчку. Кароль павінен застацца ў Воўчыне? Хай будзе ў Воўчыне, але хай толькі не будзе, як ёсць зараз: наш апошні кароль, добры ці дрэнны, рэліквія ці толькі помнік гісторыі, патаемна прывезены і патаемна пахаваны, на працягу года спачывае на сметніку, у які ператварыўся адзін з самых прыгожых помнікаў касцельнай архітэктуры, ён пагражае нам абрушэннем і знішчэннем таго, што калісьці было нашым: Rex і Magnus Dux.

Думаю, што ў гэтым выяўляюцца ўжо адносіны не да асобы караля, але проста да ўласнай гісторыі. [...]

Год таму, калі я быў у Воўчыне, я напісаў: [далей ідзе вялікі кавалак тэксту з вышэй перакладзенага артыкула з апісаннем стану касцёла - Л. Л.]

Мінуў год. Мы былі супраць таго, каб парэшткі караля заставаліся ў Воўчыне. Мы лічылі Вавель больш адпаведным месцам. Але нават і падумаць не маглі пра тое, што тыя, хто вырашыў пакінуць парэшткі ў Воўчыне, не могуць нават паклапаціцца пра звычайную кансервацыю! Для нашчадкаў.

Мінуў год. Касцёл у Воўчыне знаходзіцца ў небяспечным стане. Тынкоўка звонку гнілая, арнаментыка калон запэцканая зацёкамі і адвальваецца. Цэгла над падмуркамі пашкоджана да такой ступені, што, калі не паклапаціцца пра знешнюю тынкоўку, касцёл можа абваліцца.

Дах воўчынскага касцёла пакрыты цынкавай бляхай, непрыдатнай да гэтай мэты. Яна занадта тонкая і трэснула ў выніку атмасфернага ўздзеяння - калі не будзе неадкладнай рэстаўрацыі, дык тынкоўка столі, пакладзеная ў 1937 г., зруйнаецца.

Аднак найбольш небяспечнай з'яўляецца самая прыгожая частка касцёла - купал. Ён не адрамантаваны, ужо падвергнуўся частковаму разбурэнню і занадта слабы. Купал храма крыху нахіліўся ўбок, у паўднёва-заходні бок. Усходняя ад Вялікага алтара сцяна мае расколіну, якую добра відаць вышэй і ніжэй ад круглага акна.

Закрыццё касцёла было б вялікай крыўдай для тутэйшай каталіцкай парафіі. Абрुшэнне касцёла было б неапраўнай шкодай для ўсяго культурнага свету.

Але людзі, якія пішуць і штодзень выказваюць сваю любоў да культуры, ужо забыліся пра Воўчын. І толькі бедная парафія, якая налічвае 450 душ, падала заяву ў Міністэрства веравызнанняў і асветы. Заява засталася без адказу. Таму была пададзеная заява палескаму ваяводзе. Адказу няма. Ваяводскаму кансерватару. Адказу няма.

Труна стаіць у крыпце, яе было бачна праз замочную шчыліну. Зараз павук сплёў там сваё павуцінне. Ключ знаходзіцца ў блізкай, але невядомай нам кішэні.

Нядаўна кс.-пробашч Чышэўскі асабіста ездзіў да начальніка ваяводскага будаўнічага аддзела інж. Сакалоўскага. Атрымаў лаканічны адказ: "Няма грошай".

Вядома, што грошы сёння патрэбныя на рэчы ў 100 разоў больш важныя - на абарону. Але, папраўдзе, і АЗОН-у на каўбаскі для партыі.

Але тым не менш, мы павінны іх знайсці, знайсці хоць колькі-небудзь. Ні ў якім разе не для пабудовы ў дадзены момант каралеўскага маўзалея. Нават не для рэканструкцыі прыгожага касцёла. А толькі для захавання яго для нашчадкаў разам з саркафагам і парэшткамі апошняга Караля і Вялікага Князя.

J. M. [Jozef Mackiewicz] A strop runac moze na sarkofag! // Slowo. 1939. № 182.

Пра лёс парэшткаў караля Станіслава Аўгуста праз 50 гадоў пасля падзей, апісаных у артыкулах Юзафа Мацкевіча, можна даведацца ў наступным грунтоўным артыкуле:

Краўцэвіч Алесь. Апошні прытулак апошняга караля Рэчы Паспалітай // Спадчына. 1994. № 6. С. 88-91.

*Пераклад і каментаванне
Леаніда Лаўрэша.*